

Viola pomposa

Viola pomposa (= okázalá) patří do rodiny smyčcových nástrojů houslového tvaru; je to jakési malé violoncello, které se drží pod bradou jako housle¹. Má pět strun laděných v kvintách:

C - G - d - a - e¹

Podnět k stavbě tohoto nástroje dal prý sám J.S. Bach; asi neměl k dispozici dost zdatných violoncellistů. Původní nástroj pochází z roku 1724. Celková délka tohoto nástroje byla 75 cm, délka korpusu 45 cm. Ve svých skladbách Bach označení „pomposa“ neužívá; možná se tu však skrývá pod označením „*violoncello piccolo*“².

Viola pomposa přirozeně nemůže velikostí tónu violoncellu konkurovat. Její předností je praktičnost a univerzálnost - mohou se na ní hrát jak skladby pro cello, tak i houslové skladby, pokud nejdou do vyšších poloh (max. IV. poloha). Viola pomposa se příliš nerozšířila a existuje jen jediná původní skladba pro ni napsaná: *Sonáta pro violu pomposu a basso continuo od Christiana Giuseppe Linariho*. Sám J.S. Bach možná psal pro tento nástroj poslední (Nr. VI) ze svých *Šesti suit pro sólové violoncello*, která je komponována pro 5strunný nástroj.

S violou pomposou jsem se setkal na Mezinárodním kongresu violy d' amore v Ochsenhausenu (Německo), kde na ni hrál jeden z účastníků, pan Wolfgang Anton³. Zjistil jsem, že je to nástroj, který mi ideálně padne do ruky. Tato viola měla neobvyklé uspořádání strun a rezonančních otvorů (efů): kobylka i „efy“ byly posunuty směrem k velkému pražci (žaludu), tak aby se maximálně prodloužila *volná délka strun*. Ta činí asi 44cm. Při kratších strunách by se nedosáhla potřebná ozevnost nejhlubší struny „velké C“ - musela by být buď příliš masivní nebo málo napnutá. Takovéto uspořádání pochází od českých houslařů.

Stavbu nástroje jsem si objednal u pražského houslaře Václava Svobody, který se specializuje na stavbu historických hudebních nástrojů. Převzali jsme od pana Antona obrys vrchní desky, avšak rozhodli jsme se pro tradiční uspořádání kobylky a „efů“ ve snaze o optimální tón. Při volné délce strun 43cm a délce korpusu 46 cm vyšla celková délka nástroje 78cm. Pro ovladatelnost, resp. pohodlí při hře, byly kritické dva rozměry: šířka hmatníku a výška lubů. Zvolili jsme na základě praktických zkoušek výšku lubů 7 cm a šířku hmatníku (u hlavy) 32 mm, což odpovídá rozteči strun u violy.

Zbývalo rozlousknout další dva oříšky - fixaci nástroje pod bradou (podbradek/pavouk) a otázku strun. S oběma mi pomohl můj přítel z Austrálie, Dr. J.E. Gault, který hraje na několik smyčcových nástrojů, včetně violy pomposy. Poslal mi kus kůže z klokana, který brání smyku, a doporučil německou firmu Kuerschner, která vyrábí střevové struny na objednávku. Střevové struny musím stále doladovat kolíky (doladovače jsem z akustických důvodů vyloučil). Jejich tón je subtilnější, ale lépe se na ně hraje, jsou měkké.

Při studiu se mi staly „denním chlebem“ violoncellové suity J.S. Bacha, které jsem kdysi hrával na violu. Pomposa však vyžaduje jiný „nátisk“ - jinak reaguje na hru smyčcem. Je třeba začít z pomalého tempa, naučit se struny rozeznávat. Vzhledem k výšce nástroje (kobylky) je pravá ruka poněkud výš než u houslí či violy. U levé ruky je třeba si zvyknout na větší rozestup prstů; v mém případě jsem to zvládl poměrně rychle pomocí běžných prstových cvičení.

¹ Velikostí odpovídá osminovému violoncellu

² Antonín Modr: Hudební nástroje. Editio Supraphon, Praha 1977. Někteří autoři však pod názvy „viola pomposa“ či „violino pomposo“ rozumějí pětistrunný nástroj laděný o oktávu výš (jako viola, resp. housle se strunou navíc).

³ Pan Anton si ji sám postavil

Viola pomposa se zdá být vhodná hlavně pro pomalejší, akordické skladby. V akordech se prsty kladou na velký hmatník lépe, i když to dá větší námahu. Tím že tělesná výška populace roste, otvírá se tomuto téměř opuštěnému nástroji znovu budoucnost.

